

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א

ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: +דברים יג+ "אחרי ה' אלהיכם תלכו!" וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה?! והלא כבר נאמר: +דברים ד+ "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא!" אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים, דכתיב: +בראשית ג+ "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם", אף אתה הלביש ערומים; הקב"ה ביקר חולים, דכתיב: +בראשית יח+ "וירא אליו ה' באלוני ממרא", אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניחם אבלים, דכתיב: +בראשית כה+ "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו", אף אתה נחם אבלים; הקב"ה קבר מתים, דכתיב: +דברים לד+ "ויקבר אותו בגיא", אף אתה קבור מתים.

~ דוגמאות יצוגיות ~

(1) שולחן ערוך אורח חיים סימן תעב סעיף ב

[בליל הסדר] יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו, ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות.

משנה ברורה סימן תעב ס"ק ו

(ו) בכלים נאים וכו' - ואע"ג דבכל השנה טוב למעט בזה משום זכר לחורבן בליל פסח מצוה להרבות שזהו בכלל דרך חירות ואמרו על מהרי"ל שכשהיו בידו משכנות של נכרים כלים נאים לא היה משתמש בהם בשום פעם רק בפסח היה מנהגו להשיא אותם על שולחן מיוחד לשמות בראייתם:

(2) תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לט עמוד א

אמר רב הונא אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: תכלת שכרך רובה - כשרה, ואפילו לא כרך בה אלא חוליא אחת - כשרה, ונווי תכלת - שלישי גדיל ושני שלישי ענף.

(3) תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד ב

דתנא: "זה אלי, ואנוהו" - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ט עמוד ב

אמר ר' זירא: בהידור מצוה - עד שלישי במצוה.

~ ר' ש.ר. הירש על בריאת היופי (בראשית ב:ט) ~

בראשית פרק ב פסוק ט

וַיַּצְמַח יְקִיָּק אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֹחֵמַד לְמַרְאֵה וְטוֹב לְמַאֲכָל...

(1) סיביה

אכן, צורות הנוי המצויות בבריאה, וחוש האדם ליהנות בהן, מונעים את האדם מהידרדר לדרגת הבהמה. השמחה ביפי הטבע ובנוי הצמחים תביאנו לשמוח גם ביופי מוסרי. חברה שאיננה חסה על היפה – גם האדם יגדל בה פרא.

[T]his beauty of nature showered in every form all over the world, and the sense of enjoyment which Man derives from it, is one of the first means to protect Man from complete brutalisation. Joy in the beauties of Nature and the beauties of form, which God lavished especially on the plant world, forms the bridge towards what is spiritually and morally beautiful. In surroundings where no consideration is given to harmony and beauty, Man too easily grows up wild and unruly.

(2) השפעת שיפוט אתי על שיפוט אסתטי וההיפך

שמחת האדם בהרמוניה אסתטית קרובה לשמחתו בהרמוניה מוסרית, אכן, אין "רע" אלא שבור ורעוע, הרמוניה מוסרית שהושבתה. כלל, ששוב אין בו רעיון אחיד, הרי הוא רע לפנינו.

The feeling which gives one joy in harmony and order is related to the feeling for order and harmony in the sphere of morality, so much so that evil and bad appear to us as "ra" (from re'uah – to break into pieces, I.L.) as something broken, the harmony disturbed, where one single thought no longer rules the whole.

(3) חיוניות האסתטי לדביקות בה'

הגן היה מספק את כל צרכיו הגשמיים של האדם, אולם, הכתוב מקדים את "נחמד למראה" ל"טוב למאכל" ... כאן זכה חוש היופי להצדקתו ולהקדשתו – וגם בכך מתגלה מעלתו היתרה של האדם. רבות הן צורות הנוי המתגלות ביצורי אדמתנו, ועד כמה שידיעתנו מגעת, הרי האדם הוא היצור היחיד המסוגל ליהנות מן היופי. ומכאן הוכחה לחשיבות חוש היופי לייעודו המוסרי של האדם.

[The description of the trees in the Garden of Eden as, first and foremost, "delightful to the sight"] gives justification for, and dedication to, the aesthetic, the sense of appreciating beauty, and this too, may confirm the higher stage designed for Man. The abundance of beauty of every kind which we are given in this, our world, and the fact that – as far as we know – Man is the only creature that had been provided with the ability to enjoy beauty for itself, proves what value the Creator lays on this aesthetic sense for the spiritual-moral calling of Man.

~ סביבה ~

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נז עמוד ב

שלשה משיבין דעתו של אדם, אלו הן: קול ומראה וריח. שלשה מרחיבין דעתו של אדם, אלו הן: דירה נאה, ואשה נאה, וכלים נאים.

"Physical Environment and Crime", U.S. National Institute of Justice

Physical deterioration [in neighborhoods], in all probability, not only influences cognition and behavior of potential offenders but also shapes how residents behave and what they think about other residents. ... Physical changes appear to precede crime changes. Using groupings of Los Angeles census tracts and studying them for several decades, researchers found that patterns of owner-to-rental conversion, land use changes, and abandonment predicted the emergence of hardened high-crime areas. The connection remained after controlling for changes in the types of people living there.

~ שיפוט ~

Sam Fleischacker (A Third Concept Of Liberty, ch. 2)

- Jackson Pollock
- "the free play of the faculties"
- "determining judgment" v. "reflective judgment".

Sam Fleischacker (A Third Concept Of Liberty, ch. 2)

[Aesthetic interpretation] is interwoven *with* our other thinking. Not only does reflective judgment consist in a play between concepts and intuitions: it participates in an interplay with determining judgment as well. ... The determining judgments of science and morality play into the interpretations we come up with of, say, a Tolstoy novel, while our interpretations of the novel inform the way we then use some terms in science and morality. Concepts have a definite meaning insofar as we have a definite set or system of scientific and moral determining judgments, but such systems must be constantly scrutinized for responsibility to evidence, to the facts of our lives, and that means that our determining judgments, and the concepts they define, must always stand open to being re-interpreted, re-shaped into a new system, by reflective judgment. The play in reflective judgment, and between reflective and determining judgment, is what keeps our concepts honest, our beliefs responsible to the world around us.

R. Eliezer Berkowitz, Not In Heaven, p.83.

The supreme principle of the law to which man is subject is theonomous, its ultimate source of authority is the will of God; the interpretation of the law and its application to the innumerable and forever-changing life situations is autonomous. Theonomy liberates the human will from the potentially destructive relativism of its subjectivity; human autonomy protects the absoluteness of the law against the occasionally negative consequences of its time-alienated objectivity.

”עקרון העל של החוק אליו כפוף האדם הוא טאונומי, מקור סמכותה הבסיסי הוא רצון האל; פירוש החוק ויישומו לאינספור מצבי החיים, המשתנים ללא הרף, הוא אוטונומי.”

Chaim Eisen, “Mosheh Rabbeinu And Rabbi Akiva”

At the heart of [the] ongoing process of development in Torah is the dynamism that characterizes the growth of Torah shebe'al-peh from its inception at Sinai. Just as Nevi'im and Kethuvim essentially “were given to Mosheh from Sinai” (Berachot 5a), inasmuch as the basic truths and principles that they elaborate originate in the Torah received by Mosheh, so does every aspect of these later developments of Torah shebe'al-peh derive from basic truths and principles from Sinai. And just as Nevi'im and Kethuvim as they appear before us represent the realization of these truths and principles unfolding through history, so too does the growth of Torah shebe'al-peh represent a process of historical development predicated upon the basic truths and principles of Torah, applied and reapplied throughout time. While these truths and principles are immutable and static, their applications are dynamic and endless.

שולחן ערוך אורח חיים סימן קלט סעיף י

ברכה אחרונה: “אשר נתן לנו תורת אמת”, זו תורה שבכתב; “וחיי העולם נטע בתוכנו”, הוא תורה שבע”פ.

~ תפיסה לעומת הבנה ~

R. Soloveitchik “Worship of the Heart”

Three “gestures”: intellectual, ethical, aesthetic.

R. Soloveitchik “Worship of the Heart”, p.47

“What caused man’s fall is his giving preference to the sensuous, delightful, and pleasing over the true, at both the intellectual and ethical levels.”

”מה שהביא לנפילת האדם הוא ההעדפה שנתן לחושני, למענג ולמשביע הרצון, על פני האמת, הן במישור האינטלקטואלי והן במישור האתי.” (עבודה שבלב, עמ' 61)

בראשית פרק ב

(טז) וַיֵּצֵא יְקֹנֶק אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ הָגֵן אֲכַל תֹּאכֵל:
(יז) וּמֵעֵץ הַדְּעֵת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכֵל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:

בראשית פרק ג

(ו) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֵאֱוָה הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמָד הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכֵל וַתִּתֵּן גַּם לְאִשְׁהָ עִמָּה וַיֹּאכֵל:

משנה מסכת אבות פרק ג משנה ז

רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רכה סעיף י

הרואה אילנות טובות, ..., אומר: בא”י אמ”ה שככה לו בעולמו ...

R. Soloveitchik “Worship of the Heart”, p.56

“When the aesthete begins to wonder whether everything which is apprehended as beauty and as pleasant expresses indeed genuine beauty, when he thinks that the aesthetic act can be critically examined and its worth objectively ascertained, in a manner similar to our critical attitude toward cognitive and ethical gestures, then beauty is redeemed”

”היופי זוכה להיגאל כאשר האסתטי מתחיל לתהות אם כל מה שנתפש כיפה וכמענג אכן מבטא יופי פנימי אמיתי, כשהוא מאמין שניתן לבחון את המעשה האסתטי באורח ביקורתי ולוודא באורח אובייקטיבי את ערכו, בדרך הדומה לגישתנו הביקורתית כלפי המעשה הקוגניטיבי והמעשה המוסרי.” (עבודה שבלב, עמ' 69).

R. Soloveitchik “Worship of the Heart”, p.57

“God not only addresses Himself to man through the logos, by emanating wisdom and knowledge to the finite mind; not only through the ethos, revealing to natural man, driven by insensate desires and impulses, a great order of absolute values and ideals – but also through aesthesis – the immediate sensible apprehension of reality which is beautiful and grandiose.”

- ”ה-להים איננו פונה אל האדם רק באמצעות השכל (הלוגוס), בהאצילו על הנפש חכמה ודעת,
- ולא רק באמצעות האתוס – בגלותו מערכת נפלאה של ערכים ואידיאלים לאדם הטבעי, המונע בידי תשוקות נטולות רגש ובידי דחפים
- אלא גם באמצעות האסתטיקה, היא התפיסה הבלתי אמצעית של החושים את המציאות היפה והנשגבת.” (עבודה שבלב, עמ' 69).

R. Soloveitchik “Worship of the Heart”, p.59

“Only through coming in contact with the beautiful and exalted may one **apprehend** God instead of **comprehend** Him ...”

”רק באמצעות יצירת קשר עם היפה והמרומם יכול האדם לתפוש את ה-לוהים במקום להשיגו בשכלו...” (עבודה שבלב, עמ' 71).